

dam mortua conjuge ac cingulo militari deposito, a totum se Deo mancipasse atque ecclesiasticam vitam excoluisse. Itaque circa annum 527, ætatis suæ 44, ab Ecclesia antistite Ravennate inter clericos ascriptus et diaconatus ordine insignitus, ecclesiæ postea Beatæ Agathæ præfecturam obtinuit. Exinde vero annus agens 70 communi consensu Maximiano episcopo suffectus est die 23 Junii ann. 553. Qui postquam Ecclesiam Ravennatem rexisset annos 13 mensem 1 et dies 8, e vivis excessit anno 566, calendis Augustis, ætatis 83. De his plura videas imprimis apud Bacchiniam (a) : nec prætermittas velim Hieronymum Rubeum (b) atque Ughellum (c) ; qui tamen Agnelli ordinationem anno 558 consignans erravit, et in eundem errorem induxit Oudinum (d).

II. Scripsit Agnellus Ravennatensis antistes epistolam ad Armenium Arianis oppositam, quæ primum prodit Basileæ anno 1528, in Joannis Sichardi Antidoto adversus hæreses : exinde vero alibi pluries excusa. Nos eam descripsimus ex Bibliotheca Patrum Parisiensis (e), quippe cæteris emendatior ; ejusque lectionem, si qua dubia, restituere studuimus. Neque hic omittendum existimamus fragmentum epistolæ Pelagii I ad eundem Agnellum, quod in lucem emisit Baluzius (f). Est autem hujusmodi ; c *Pelagius Agnello Ravennati. Fraternalitati tuæ injungimus, ut eligas talem virum in presbyterum, qui fixus in re-*

ligione et bonus in moribus et in resistendo adversariis efficax possit existere ; et dirigas ad sanctum virum gloriosum Joannem patricium : hoc ei ante omnia præcipiens, ut nullum aliud præter meum et tuum nominet nomen inter sacra mysteria. Idem fragmentum cum aliis epistolarum ejusdem Pelagii, quæ ex mss. codicibus 4047 et 4048, bibliothecæ Colbertinæ nec non ex alio exemplari Rivipullensi vulgavit laudatus Baluzius, Supplemento suo ad Concilia Veneto-Abbatina intexuit, sed minus emendate, cl. Mansius (g).

III. Cæterum minime audiendus, qui notas ad novam Historiæ literariæ Guillelmi Cavei editionem notas attexit ; ubi ait (h), Agnellum quo de agimus, præter laudatam epistolam ad Armenium, scripsisse B quoque *Pontificale seu Vitas episcoporum Ravennatum*. Nimirum vera falsis confundens, Agnellum nostrum eundem censuit ac Agnellum juniorem Pontificalis auctorem, qui tribus ferme sæculis altero posterior fuit, neque unquam episcopali dignitate honestatus, ut superius monuimus. Deceptus fortasse fuerit annotator ille a Vossio, qui gravi sane duplici lapsu eundem Agnellum historicum Ravennatis Ecclesiæ fuisse archiepiscopum, et quidem in ea sede ordine decimum, scribit (i) : jure propterea notatus a Sandio primum (j), deinde a cl. auctore *Diaril* eruditorum Italiæ (k).

(a) Ad Agnell. l. c., pag. 88, § 2 et pagg. 94, 115 C 202.

(b) Rub. Hist. Ravenn. lib. III, p. 169.

(c) Ughell. Ital. sacr., tom. II, p. 357.

(d) Oudin. de Script. eccl., tom. I, p. 1443.

(e) Bibl. PP. Paris., ann. 1654, tom. III, pag. 117.

(f) Baluz. Miscell., lib. v, p. 464.

(g) Mans. Supplem. ad Concil., tom. I, p. 431.

(h) Ad Cav. Hist. lit., tom. I, p. 529, not. (f).

(i) Voss. de Hist. Lat. lib. III, cap. 4, p. 757.

(j) Sand. Not. ad Voss. de Hist. Lat., pag. 290.

(k) Giorn. de' Letter. d' Ital., tom. I, p. 81.

AGNELLI

AD ARMENIUM EPISTOLA,

DE RATIONE FIDEI.

Frater Martinus exegit litteras ad tuam charitatem mittendas, asserens sollicitudinem tuam quærere solatium defensionis catholicæ fidei, quam quidam varia assertione conturbavit. Sed ipsa conturbatio cum collata fuerit, omnis sæculetia proficitur ; et hoc quod liquatum fuerit, custoditur. Ante omnia itaque *credere oportet Deum, quia est* (Hebr. xi, 6) ; secundo quid sit Deus. Quare hoc ? quia dixit *insipiens in corde suo : Non est Deus* (Psal. xiii, 1). Ergo qui insipiens non est, hoc non dicit, sed dicit : *Credo in Deum*. Si dixerit tibi quicumque : Quid est Deus quem credis ? respondendum est : Hic est Deus qui clamat in Deuteronomio : *Videte, videte quia ego sum Deus, et non est alius præter me* (Deut. xxxii, 39). Item cum Moses interrogaret quem illum diceret, respondit : *Ego sum qui sum ; et dices eis ad quos*

De te mitto : Qui est, misit me (Exod. iii, 14) : id est immutabilis, et semper idem : non heri Deus tantum, hodie vero Deus et Pater ; sed semper fuit Deus et Pater, et semper fuit cujus esset Pater. Si enim accessisset ei ut esset Pater, vim passus esset, ut inciperet esse quod non erat. At est blasphemum ita sentire.

Sed dicit aliquis : Non est vim passus, sed sua voluntate genuit Filium ; quia si noluisset, non eum genuisset. Ad hæc exigendum est ut dicat : Quando voluit generare Filium, habueritne virtutem generandi, et sapientiam hoc ipsum volendi ? Si dixerit : Non habebat, confutas blasphemum : Si dixerit : Habebat, obtines victoriam : *Filius enim, ut dicit Apostolus, Dei Patris virtus est et sapientia* (I Cor. i, 24). Nam qui dicit : Virtutem non habuit, blasphemum

* Vulg. Deus solus.

mat : qui dicit : Sapientiam non habuit, blasphematur. Hoc quare? quia in capite libri sui Arius dicit : Fuit Deus, quando Pater non fuit : ut videatur inducere minorem Filium ad honorem Patris. Blasphematur igitur Patrem multis modis : primo jam, quia non potest stare ut dicatur : *Qui est misit me*, quia jam non potest dici : *Qui est*, qui heri alius fuit, et hodie alius est. Ergo si non est alius hodie, cras non alius, et semper immutabilis perseverat. Semper ergo fuit Pater, semper fuit cujus esset Pater. Deinde, etiamsi hoc ipsum illi consentiat, quia voluntate genuit : cogere illum potest catholicus, aut ut dicat, antequam vellet generare Filium, noluit ; et ideo non genuit : aut voluit, et non potuit. Si noluit, bonum est ^a quod noluit. Si autem voluit, et blasphemum est ut dicatur : *Fuit Deus quando bonum voluit et non potuit* : est blasphemum, ut dicatur aliquando voluisse et non potuisse Deum.

Hoc loco superatus Arius, adhuc tenet catholicum : Vere genuit, aut putative? Respondet catholicus : Vere genuit. Hæreticus ad hæc : Si vere genuit, antequam generaret, non fuit iste quem genuit. Ad hæc respondendum est : multa esse in fragilitate humana, quæ sic oriuntur ex ipsa fragilitate, ut simul incipiant genitor et genitus. Nam vox hominis sermonem parit, et non est sermo nisi vocis filius. Modo quia sermo vocis est filius, ex eo minor d. cendus est sermo, quia vocis est filius? Hoc penitus dici non potest : Quare? Quia ex quod vox, ex eo et sermo. Adde in ipso sermone efficaciam, et compesti tertiam personam, quæ penitus individua perseverat. Vox ergo egressa, sermonem promit ^b, et sermo egressus, efficaciam gignit. Ut puta, jussum est per vocem : Ille fiat consul, vel certe deaudetur, vel certe interficiatur, vel certe de periculo liberetur. Ecce vox peperit verbum, verbum autem non peperit efficaciam : sed ex ipsa voce et verbo virtus egressa, alterum fecit consulem, alterum interfecit. Et ideo ex Patre, Filius; ex Patre et Filio procedit Spiritus sanctus. Nec, ut quidam dicunt, duos habet Deus Filios, Christum et Spiritum sanctum : sed habet Filium invisibilem, sicut ipse invisibilis est; qui ut esset visibilis, corpus nostræ fragilitatis assumpsit : non ut invisibilis esse cessaret, sed ut in ipso Christo invisibilis incredulis permaneret. Nam cum dicit : *Beati oculi qui vident quæ videtis* (Luc. x, 25) : ergo beati erant Judæi omnes, et hi qui eum crucifixerant, de quibus per David dicit : *Ipsi vero consideraverunt et conspexerunt me* (Psal. xxi, 18). Vides ergo quia invisibilis perseverat, et mente cernitur pura et credula. Ergo si invisibilis Pater, invisibilis Filius, invisibilis Spiritus sanctus.

Et ut ad hoc revocem unde factum est, ut hoc de fragili homine doceamus : Tria hæc invisibilia et

^a Forte melius, *blasphemum est* : quam restitutionem insinuat sequens alterum membrum, et *blasph.*

^b Forte *parit*, ut paulo ante.

^c Alias sic legitur in codice Trevirensi : *Ita unum sunt tria, ut vere tria sunt vere unum; vere enim tria,*

indivisa, et in unum conglobata et virtutis efficacia redundantia, id est, vocem genitricem verbi : ex verbo vero simul cum voce procedentem efficaciam quæ faciat alterum consulem fieri, alterum trucidari : dic mihi, Ariane, ista tria unum sunt, an non? Si unum non sunt, divide vocem a verbo, et efficaciam a voce et verbo. Quod si hoc in fragili homine ita unum sunt tria ^e, vox, et verbum, et efficacia; ut tres quidem personæ sint, sed una subsistendi potentia : in homine fragilissimo, ut diximus, si hæc sit tanta potentia; quanto magis in omnipotentia Dei ita est, ut sit Pater omnipotens genitor Filii, et ex Patre et Filio procedens virtus, qui est Spiritus sanctus? Forte homo fragilis hoc habere potest, Deus omnipotens hoc habere non potest?

Ilucisque ratio operata sit; nunc auctoritas operetur. Apostolus Paulus duas formas æquales in Patre et Filio posuit, ut æqualitatem exprimeret. Dicit enim sic de Filio : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semet ipsum exinanivit formam servi suscipiens* (Philipp. ii, 6, 7). Vides formam et æqualitatem apostolica auctoritate declaratam? Sed occurrit Arianus et dicit : Velis nolis, negare non poteris hoc quod dicit ipse Dominus : *Pater major me est* (Joan. xiv, 28). Ad hæc respondendum hoc quod dixit Apostolus : *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semet ipsum exinanivit formam servi suscipiens*. In hac utique forma servili, minor; salva illa forma, in qua non rapinam arbitratus est se æqualem Deo. Ac per hoc sic fiet, ut et tecum minorem dicam factum in assumptione hominis Deum; et tu mecum non neges, salva illa forma, in qua æqualis Deo Patri cessare non potuit.

Restat ut hoc quæretur ad hæretico, cum formam servi suscepisset Filius, et venisset in mundum, si deseruit Patrem. Ad hoc respondendum est : Si verbum quod exierit de ore meo et introierit in aurem tuam, et per aurem tuam in corde tuo cæperit manere; dic mihi, nunquid quia in tuo pectore manet, jam in meo pectore non est? Si ergo inter sensus ^d, per meum os egressus, in tuam mentem ingressus, meam non deseruit animam; quanto magis ex Patre Deo egressus Sermo, Patris pectus deserere non potuit; nam ipse Filius dicit : *Ego ex corde Patris prodii* (Ecclesi. xxiv, 5) : Et Pater dicit : *Eructasti cor meum verbum bonum* (Psal. xlv, 2) : Item obijciunt aliunde : Alibi iivit, id est, de celo ad terram vero venit : quomodo potuit fieri, ut de sinu Patris non recederet? Ad hoc dicitur (Gen. ii, 10) : Considera quatuor flumina de uno sinu paradisi egredi. Fons ergo, Pater, est quatuor fluminum : et cum circumcant omniæ terram, tamen de sinu Patris sui, id est fontis illius qui est in paradiso, non recedunt. Aut si potes,

vox, verbum et efficacia : tres ergo personæ, sed una subsistendi potentia.

^d Ex antecedentibus et consequentibus forte legendum : *Si ergo internum sermo per meum os egressus, etc.*

divide inter fontem et fluvium. Quod si hoc facere non potes, cessa dividere Filium a Patre, quomodo quod non potes de aquæ elemento ulla prorsus facere ratione. Item de passibilitate agat tecum hæreticus, Utrum Deus ibi fuit quando passus est Dominus. Si dixeris, simul passus est Deus indivisus, Patripassionem incurris. Si negas simul ibi fuisse divinitatem, hæresim facis. Cum ergo non negas ibi in cruce fuisse Deum simul in Christo mandum conciliantem (II Cor. v, 19), compelleris docere, utrum simul

A crucifixus sit Deus. Ad hæc afferes ipsum priorem verbera suscepisse, sed impassibilem permansisse. Nam splendor solis in arbore manens, eo tempore quo arbor inciditur, priorem securis ictum accipit: sed impassibilis permanens, integer perseverat; arbor vero inciditur. Si ergo creatura luminis hanc obtinet virtutem, ut cum sit in liguo verberata simul cum ligno, lignum passioni derelinquat; ipsa vero evadat injuriam: quanto magis ipse creator omnipotens, vera lux, impassibilis perseverabit in Christo?

* Alias, dicere quod simul.

SANCTUS AURELIANUS

ARELATENSIS EPISCOPUS.

DE S. AURELIANO EJUSQUE REGULA VETERUM TESTIMONIA.

S. Gregorius M. lib. vii, epist. 117. Ind. 2, ad Vigilium Arelat. episcopum: *Gloriosæ memoriæ Childbertus Francorum rex catholicæ religionis amore succensus intra muros Arelatensis civitatis monasterium virorum, ut scripto reperimus, pro sua mercede constituens, quædam ibidem pro habitantium sustentatione concessit. Cujus ne voluntas unquam duceretur in irritum, et ea quæ pro quiete monachorum disposita fuerunt, turbarentur; quæque contulit in jure ejusdem monasterii, epistolis suis apostolica petiit auctoritate firmari. Unde quia effectum et regia voluntas et res valde desiderata poscebat, a prædecessore nostro Vigilio Roma-*

B *næ sedis antistite ad prædecessorem vestrum Aurelium (leg. Aurelianum) scripta transmissa sunt.*

Egbertus archiepiscopus Eboracensis in excerpt. de Jure Sacerd., cap. 69, in concil. Britan.: *Aurelianus episcopus dicit: Carnes in cibo monachi nunquam sumant: pulli vero, etc., ut cap. 51.*

S. Benedictus Anianæ abbas in Concordia Regularum cap. 6, 7, 22, 31, 42, ex *Regula sancti Aureliani episcopi ad Monachos* testimonia adducit.

Smaragdus quoque in Expositione Regulae S. Benedicti ejusdem auctoritate et testimoniis utitur: *quavis fere semper Aurelium, non Aurelianum vocet.*

OBSERVATIO CRITICA IN REGULAM SEQUEMTEM.

Quemadmodum S. Cæsarius duas Regulas composuit, sic etiam et S. Aurelianus, itidem Arelatensis episcopus, non proximus S. Cæsarii successor, inter utramque enim hanc sedem archiepiscopalem per paucos annos gubernavit Auxanius. Duo monast. via ordinavit, unum pro viris, alterum pro sacris virginibus, pro quibus et binas Regulas condidit. Hoc autem virorum cœnobium Childbertus Francorum rex condidit, domique regis locupletavit; quemadmodum et Vigilium papa in suam specialem protectionem suscepit. Sic enim testatur S. Gregorius M. supra citatus, ubi vividum

C *exemplum exemptionis a jure episcopali habemus, ab ipso episcopo ordinario impetratæ. Hanc igitur monachorum Regulam scripsit S. Aurelianus immediate post adeptum episcopatum, circa nimirum annum 545; sub initio enim hujus anni creatus est archiepiscopus Arelatensis obiitque anno 545. Habet quidem ipsa Regula magnam connexionem cum S. Cæsarii Regula: nam ordo divini officii fere idem est in utraque; susior tamén est altera, complectens 85 capita, præter præscriptum psallendi modum, atque particularem ciborum et potus ordinem in refectorio observandum.*

S. AURELIANI REGULA AD MONACHOS.

PROOEMIUM.

Sanctis et Christo venerandis fratribus in monasterio, quod Deo miserante ac jubente rege Childberto fecimus, constitutis, Aurelianus episcopus.

Quia Deo inspirante, qui nos prævenit ineffabili misericordia sua, visum nobis est, ut repudiatis sæculi voluptatibus ac temporalibus gaudiis contemptis

D simul vel spretris, eligeretis sanctissimæ vitæ nitorem, et virginitalis ac castitatis gratiam complectentes, amorem Dei tota viscerum et cordis aviditate sectantes, configere timore Dominico carnes vestras; et dicere illud: *Juravi et statui custodire judicia justitiæ tuæ (Psal. cxvi 1).* Et, *michi mundus crucifixus*